

Še enkrat narodna noša.

Spisala Danica.

Eines schickt sich nicht für Alle.

Göthe.

Razložiti hočem danes še enkrat nekoliko svoje stališče napram narodni noši, koje jo č. g. sotrudnica Ljuba račila osvetiti s tako — čudno lučjo.

G. Ljuba imenuje agitacijo za narodno nošo naravnost nazadnjaško in sicer zato, ker stremijo vsi svetovni narodi po internacijonalnosti, koje bi gotovo vpeljali i za nošo, če ne bi bila itak uže internacijonalna. No, to se glasi sicer prav lepo, ima pa vendar tudi svojo Ahilejevo peto. Vkljub vsej internacijonalnosti, opazujemo vendar neko fino, nacijonalno razliko v toiletah raznih narodov, koje pač diktira individualnost in krajevna potreba dotičnega naroda. Čim ostreja, značilnejša individualnost, tem bolj se odlikuje i noša od splošne svetovne noše. Kedor sledi le količkaj raznim premembam mode, bode kmalu razločil prav lahko pariško toiletto od angleške, dunajske ali celo ameriksanske. Kolika razlika mej načičkano, našemljeno Parižanko in resno-priprosto, a elegantno Angležkinjo, mej neizraženo obleko Berolinčanke, koji pripisujejo zlobni kritiki »manco« v okusu, in mej fantastično-krasnim oblačilom bogate Američanke! A vsepovsod se kaže duh naroda.

Še večjega upliva na nošo je seveda podnebje. Bodo se li Rusinje v Peterburgu in Talijanke pod večno modrim neapolitanski, n nebom oblačile po istem sistemu? To bi bilo naravnost nespametno vkljub vsi lepi in priporočljivi internacijonalnosti.

Res je, evropski kulturonosci smatrajo evropsko nošo za jedino osrečevalno in kulturo in človeški blagor pospešujočo. A kaj se izcimi iz tega?

Za to samo jeden primer. Pred nedavnim časom sem čitala članek o otoku Hawaii iz spretnega peresa slovečega potnika Hesse-Wartegg-a. V dotičnem članku pripoveduje pisatelj, kako je zanesla evropska kultura na havaiiske otoke s suknyami, hlačami, skornji in klobuki tudi nebroj bolezni. Izpodkopala je doslej zdravim in krepkim Kanakom (prebivalcem Havaiija) zdravje ter jih omehkušila in napravila sprejemljivim za vsakovrstne bolezni. Kanaki bi si bili gotovo lahko prisvojili vso evropsko kulturo i v svojih lahkih odelih brez osrečevalne evropske obleke, a ostali bi bili zdravi in čili. — Seveda ni to edini slučaj na zemeljski obli.

Dokler se tedaj ne bode dopadlo gospodu Bogu nad oblaki napraviti nam vsem zemljanom jednakega podnebja, tako dolgo ni niti misliti na jednotno nošo vsega civiliziranega sveta. Ker se pa to nikdar ne zgodi, ostane internacijonalna noša le fantom, le iluzija, koja se ne more nikdar vresničiti.

Zdaj se pa ozrimo zopet na drugi faktor, ki nasprotuje jednotni noši, to je na individualnost raznih narodov. Čim pregnantnejša, čim izrazitejša je ta individualnost, tem bolj se odlikuje i noša narodova od splošne noše civiliziranega sveta.

Rusi, ki so hodili v kulturnem razvoju čisto samosvojo, od zapadnih narodov neodvisno pot, imajo svojo lastno nošo, in ruske lepote — i one višjih slojev se brigajo kaj malo za Parižanke, ter se oblačijo po svojem narodnem okusu. (Hoić, Rusija str. 91, 93 in 96). Isto tako se oblačijo Srbi in Črnogorci v narodno obleko. I španske dame se počutijo prav dobro v svoji mantili in sčipkastim robcem na glavi, ne meneč se za razne nestvore, koje imenuje drugi omikani svet - klobuke.

In španski kavaliri prihajajo na dvor z dokolenskimi hlačami in svilenimi nogavicami, ne poznavajoč dolgorepega fraka, ki dominira v naših salonih. Nizozemska mlada kraljica pokriva zlato-plave svoje kodrice s pristno holandsko čepico. Isto tako nam kažejo prebivalke Danske in nemških obali okoli nemškega in baltiškega morja tako izrazite oblike v svojih krojih, da jih moramo spoznati takoj po prvem pogledu.

Ali pa le poglejmo sosedni naš narod magyarski. V narodnem življenju nosijo Magyarke zicer srednje evropsko nošo. Kakor hitro je pa kaka imenitna slavnost, takoj nadvlada narodni element, kojemu se ne odtegujejo niti najvišje kneginje. I naša cesarica sama je nosila na ogrskih slavnostih vedno toilette, v kojih je bil izražen vkljub vsej modernosti in skrajni luksurjoznosti narodni duh, narodni okus. Še zadnja cesaričina obleka, koja je nosila ob otvoritvi razstave op tisočletnici in koja je podarila nadvojvodinja Valerija Peštanskemu muzeju, je imela, da-si čisto črna, narodni ogrski prepasnik.

In baš Madjari, koje pri nas le često zasmehujemo in smešimo, baš oni naj bi nam služili v izgled, a ne v posmeh, posebno pa kar se tiče njihovega narodnega ponosa, njihovega rodoljubja in njihovega naprednega duha.

I Nemci snujejo društva, aranžirajo razne veselice za vzdrževanje narodne noše, samo mi Slovenci se obračamo sè stidom od vsega, kar je našega, ter iščemo jedini blagor v internacijonalnem življu.

Samo mi ubogi Slovenci hočemo zatreti v sebi še to malo, kar imamo narodno individualnega; samo mi edini nočemo spoštovati vrlin svojega roda. Ne samo v malenkostih, kakor je kroj obleke, marveč tudi v drugih, važnejših zadevah. Slovenec sam hoče zatreti slovenski svoj živelj, smatrajoč le tuje šege in zavode, le tujo govorico za pristno in imenitno.

Saj se pač ne da zatajiti, da bode konečni vspeh vse civilizacije neka internacionalnost, da se narodi drug ob drugem s časoma obrusijo. A do cela se vendar nikdar ne zatró narodne razlike, kajti vsak zaveden narod — in le takemu je zagotovljen obstanek — se drži z jekleno silo svojega narodnega elementa. Tedaj se i nam Slovencem ni sramovati svoje individualnosti, ampak pokažemo jo lahko povsod — celo v naši obleki.

Zdaj pa prosim cenjene svoje čitateljice, da bi izvolile še enkrat prečitati moj članek »Reformovana obleka« v 4. št. letošnjega letnika. Najdejo tam doslovno:

»Pa vsaj v obče damo svoji obleki lahko značaj slovenske, ali če rajši hočete, slovanske narodne noše. V kroju seveda treba veliko premeniti.«

Torej nič o strogem posnemanju kmečkih oblačil, nič o avbah. Samo v obče slovenski, ali slovanski značaj — nič drugega ne. In to bi se prav lahko zgodilo, ne da bi trpel vzgled naših slovenskih dam, ne da bi se morale sramovati Slovenke v svojih oblačilih morda kje v tujini mej drugimi. Slovenski pečat bi se dal celo pritisniti obleki v do cela modernem duhu. Saj tudi takozvana pariška moda ni nikakor tako jednotna, da ne bi dala razločiti mej raznimi strujami. Naprimer favorizira zdaj mlado ženstvo obleke v secesijoniističnem genru, med tem, ko se oblačijo bolj priletne ali bolj skromne dame bolj zmerno, bolj priprosto, bez »secesije«, a vendar sta obedve do cela moderni napram veliki razliki njiju oblek. Zakaj se ne bi dala napraviti v modernem duhu i obleka, ki nosi slovanski pečat? Taki obleki tudi razlike ne bi manjkalo, kojoj g. Ljuba tako težko pogreša pri strogo narodni obleki.

Kar se pa tiče tistega tuhtanja za dobavo novega efekta, temu se pač ne izognemo nikdar, drugače, če bi se vpeljala splošna uniforma. Ker bi pa taka noša tako do cela nasprotovala ženskemu značaju, ker bi se tako malo ujemala s pojmi o ženski lepoti in o estetiki sploh, se pač nikdar ne uvede. Ženske bodo tedaj i zanaprej tuhtale in si belile glave, kako bi se oblekle, da bi izgledale kolikor mogoče lepe in dražestne, in mislim, da bi jim jaz najmanj kratila to veselje, da le ne prekoračijo mej dopustnosti.

Seveda mi bodo očitale vrle moje nasprotnice zopet protislovja. A prosim, ni malo ne! Govorila sem sicer že često zoper plitvost ženstva sploh, a nikakor še nisem rekla, da naj zapušča ženska svojo zunanost kakor Dijogen v sodu. — To pa samo mimogrede ker ne bi rada pomočila v tinto še enkrat svoje pero v tej zadevi.

Še letos tudi . . .

Po dolzih dnevih zopet enkrat
korak me je zavél na vrt;
že zima je mejtem minila,
prostrla vigred cvetni prt.

Pod vitko vstavim sam se smereko,
kjer mi prostorček je predrag;
na klopico leseno sedem,
strmim sanjavo v sinji zrak. —

Kar nad glavo v košatem vrhu
me vzdrami ptičice pozdrav,
selilke drobne, ki se z juga
vrnila komaj je z dobrav....

Oj, pevka mila, mar od lani
ti znanko svojo še poznaš?
Kako o vigredi, ljubezni
sve lani pevali, oj znaš?

Še letos tudi, ptička drobna,
žgoleli bodeve sladkó,
kakor bo nama čut veval,
pri srcu lahno bo, tesnó....

Ti boš na vejici drobila,
jaz bom odpevala pod njó:
in pesnij vir sladil bo nama
življenje mučno in trpkó!...

Mokriška.

